

Zoutman

Colofon

ISBN: 978 94 6365 424 1

1e druk 2022

© 2022, Sandra Konst

www.sandrakonst.nl

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto auteur: Monique van Belleghem

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Zoutman

Sandra Konst

Inhoudsopgave

Winter in Nederland	7
Lente in Piran	41
Zomer in Bled	107
Herfst in Triëst	183
Winter, terug in Nederland	251

Winter in Nederland

*'Er moet een of ander vreemd geheim in zout verborgen
liggen. Het is zowel in onze tranen als in de zee.'*

Kahlil Gibran

1.

Sta mij toe het verhaal te vertellen over hoe ik op een bepaald moment in mijn leven een soort koffie-alchemiste werd.

Het was ergens tussen kerst en oud en nieuw toen ik mijn avonddienst begon. Het restaurant rook naar de onmiskenbare geur van oude koffie, vermengd met de geur van dennennaalden van de enorm grote kerstboom die in de centrale hal stond, van schoonmaakmiddel en van frituurvet. Ik was opgelucht dat ik aan mijn dienst kon beginnen, na een ruzie met Frank. De scheiding was net een paar weken officieel en Frank gaf aan dat ik snel een eigen woning moest vinden. Hij zat met verplichte vakantie thuis en hoewel we bijna nooit ruzie hadden, waren deze momenten ondraaglijk door de spanning. Frank had nooit zoveel te doen en zat nu, tijdens zijn vakantie, erg op mijn lip. Dat ik op mijn fiets naar mijn geliefde werkplek kon, gaf me letterlijk en figuurlijk lucht.

Frank ... We waren elkaars schoolliefde. We zaten bij elkaar in de klas en gingen met dezelfde mensen om. De vriendschap die we hadden, vloeide op een bepaald moment over in, zoals we dat toen noemden, een 'echte verkering'. Het verschil tussen vriendschap en liefde was voor mij niet erg duidelijk. Het gebeurde gewoon. Onze liefde voelde vertrouwd, net zoals onze vriendschap daarvoor. Frank blonk niet uit in sport, leerprestaties of schoonheid, Frank was gewoon ... ja, Frank. Vertrouwd. We hadden een rustige, voortkabbelende relatie, zoals een smal, voorzichtig stromend beekje. Nooit een hapering of een grote steen dat het

water anders deed stromen. Het was goed. We gingen beiden naar verschillende hogescholen en huurden daarna ons eerste huisje. We kregen een vaste baan, konden sparen, en na een tijdje kwamen Tijn en Tessa, onze kinderen. Een jongen en een meisje, het perfecte plaatje. Huisje-boompje-beestje. Niets te klagen. Het leven kabbelde, net als onze relatie, voort. Tot afgelopen jaar dus. Maar daar vertel ik later wat meer over. Laten we beginnen bij het verzorgingstehuis waar ik al eenentwintig jaar werkte, en ik dus, ergens tussen kerst en oud en nieuw, mijn avonddienst begon.

Hoewel het altijd druk was, probeerde ik tijdens mijn werk elke dag een moment te vinden waarop ik met één van de bewoners rustig samen kon zijn. Onze bewoners woonden vaak alleen op hun kamer, te oud om nog ergens actief aan mee te doen. In het verzorgingshuis boden we allerlei activiteiten aan en natuurlijk kwam er ook weleens bezoek, maar de meeste momenten van de dag waren de bewoners alleen, alleen met hun herinneringen.

Wat genoot ik van hun levensverhalen, en wat genoten zij op hun beurt van de welkome en broodnodige aandacht. Met een kopje koffie luisterde ik naar hun lange reeks aan herinneringen, anekdotes, dieptepunten en liefdes in hun leven. Ja, liefdes, elke bewoner begon over de liefdes van zijn of haar leven. Soms de jarenlange trouwe partner, soms geheime minnaars of minnaresses, soms onbereikbare liefdes ... In de winter van hun leven vertrouwden ze mij al hun geheimen en verhalen toe. Het advies van hen was vaak hetzelfde: doe niet per se wat van je verwacht wordt, ga niet mee in de stroom van alledag, denk niet te veel na. Maar volg je hart, neem tijd voor jezelf en je geliefden. Spijt hadden ze alleen van woorden die niet gezegd waren, van kansen die ze

niet hadden gegrepen, van tijd die ze aan onbenullige zaken voorbij hadden laten gaan. Zaken zoals werken, geld verdienen, doen wat van ze verwacht werd, want daar lag hun hart vaak niet.

Konden ze hun leven overdoen, dan zouden ze niet bang zijn en zich niets aantrekken van wat anderen van ze vonden. Ze zouden gaan reizen, luisteren naar hun hart, en toch de woorden zeggen die ze ooit hadden willen zeggen, ook al was dat soms best eng. Ze zouden gaan schrijven, reizen, musiceren, schilderen, koken of dichten. En vooral achter hun grote liefde aan gaan.

Deze gesprekken hadden iets in mij aangezet, ik begon voor het eerst in mijn leven na te denken. Over het leven, en wat ik nu eens wilde. Frank heeft altijd gezegd dat dit soort gesprekken hebben bijgedragen aan onze breuk. Omdat ik ging nadenken. Behalve het denken gebeurde er nog meer. Ik ging voelen.

In de avonduren, want avonddiensten waren altijd mijn favoriete diensten, kon ik me even terugtrekken en onderdompelen in de levens en adviezen van de wijze ouderen. Ik voelde me altijd fijn bij hen, omdat zij verder keken dan uiterlijk en ego. Dat stuk waren ze allang voorbij. Nu de schoonheid van de jeugd hun was ontglipt, waren de sluiers van ego en status weggetrokken. Wat overbleef, was de naakte puurheid van een wijze ziel die spoedig een nieuwe reis zou gaan maken, de reis naar een ver en onbekend oord, waar uiterlijk en status totaal onbelangrijk zouden zijn. Alleen herinneringen en ervaringen in dit leven zouden tellen. De meeste bewoners berustten in dit feit, sommigen van hen wachtten in eenzaamheid het moment af dat ze de reis konden gaan maken. Ze maakten de balans van hun leven op. Blikten te-

rug. En deelden dit allemaal met mij. Ik kon niets anders dan ademloos naar hun verhalen luisteren, het greep me aan. Ondertussen kreeg ik steeds meer het gevoel dat er meer in het leven moest zijn dan rustig voortkabbelen.

Eén van de bewoners, Jakob, was de man die me het meeste aan het hart ging. Hier, in zijn kleine, benauwde seniorenkamer in het tehuis, ontwaakte ik, op mijn achtenveertigste jaar.

Omdat ik die middag veel te vroeg was, ging ik meteen naar de kamer van Jakob, om op bezoek te gaan. Nadat ik op zijn deur had geklopt en hij had geroepen dat ik binnen mocht komen, zat hij breed grijnzend in zijn stoel, zoals altijd. Maar er was iets anders, een andere energie, die in zijn kamer hing.

‘Zivijo, Helena,’ zei Jakob langzaam. ‘Wil je koffie? Vandaag heb ik hele speciale koffie.’

‘Graag,’ zei ik glimlachend, omdat koffie betekende dat we weer samen konden praten.

Jakob wist van mijn passie voor een goede kop koffie, en hij stopte altijd liefde in het maken ervan, net zoals hij die vroeger ook in zijn broden kneedde.

Ik kende Jakob al drie jaar, maar pas de laatste weken waren onze gesprekken geïntensiveerd. Bij onze dagelijkse ontmoetingen vertelde ik hem over mijn twee kinderen die bijna tegelijk het huis uit gingen, en dat mijn huwelijk met Frank daarmee tot een einde was gekomen. We hadden elkaar niets meer te zeggen, nu de kinderen weg waren was er niets meer wat ons bond. Het voelde voor mij als een gegeven waarvan ik ergens altijd wel geweten had dat het moment zou komen.

Kinderen ‘heb’ je tenslotte niet voor altijd, je mag ze opvoeden tot ze zelf hun vleugels uitslaan. En dat opvoeden had ik gedaan, met overgave. Loslaten was niet eenvoudig, maar ik wist dat er een moment zou komen dat dit moest. Maar ik voelde me vreselijk schuldig dat ik niet meer tevreden kon zijn met een perfect, voortkabbellend leven.

Jakob luisterde altijd aandachtig. Zijn rimpels in zijn voorhoofd werden dieper en bogen licht als hij aandachtig luisterde. Zijn ogen kneep hij samen tot spleetjes. De rimpels rond zijn ogen werden dieper, omdat hij zijn ogen samenspande. De rimpels rondom zijn mond verzachtten, alsof ze tot rust kwamen. Jakob zei niet veel terug tijdens die momenten. Hij luisterde zonder zijn mening te geven, af en toe knikte hij bemoedigd zijn hoofd, hij liet mij simpelweg vertellen. Het was fijn om met hem te praten. Jakob luisterde beter dan een psycholoog. En de koffie was smaakvoller.

Soms waren de rollen omgedraaid. Dan vertelde Jakob over zijn leven, en was ik het die aandachtig luisterde. Jakob vertelde dan over zijn moederland, Slovenië, om precies te zijn het kleine stukje kust dat Slovenië rijk is, vlak bij de Italiaanse grens. Hij vertelde over de oorlog in voormalig Joegoslavië, en hoe hij met zijn vrouw en kinderen naar Nederland vertrok, al in de jaren tachtig, omdat het rommelde in zijn land en er een zware dreiging van onderdrukking boven het land voelbaar was.

Hij had een nieuw leven opgebouwd met zijn gezin. Ze hadden een kleine bakkerij, een *pekarna*, geopend in een grote stad, wat in die tijd best gedurfd was. Met veel liefde had hij zijn Sloveense brood, *kruh*, gekneed, gebakken en verkocht in zijn warme bakkerij vol zoete geuren. Zijn vrouw specialiseerde zich in Sloveens gebak, zoals de *gibanica*, een

laagjestaart met maanzaad, appel, room en walnoten. Zo creëerden zij een stukje vreedzaam Slovenië in Nederland en waren ze gelukkig, samen met hun twee dochters, die opgroeiden in de bakkerij. Jakob noemde zijn bakkerij liefdevol zijn paradijs op aarde.

Toen de laatste oorlogstroepen via de haven van Koper, op een nacht in oktober 1991 voormalig Joegoslavië verlieten, werd Slovenië onafhankelijk verklaard. Deze afscheiding van Slovenië werd de start van de Joegoslavische burgeroorlog, die vooral in Bosnië en Kroatië plaatsvond. Vanuit zijn Sloveens bakkersparadijs in Nederland volgde Jakob alles, met een zware pijn in zijn hart. Toen in 1999 de oorlog voorbij was, had hij even getwijfeld om weer terug naar zijn moederland te gaan, nu ook de burenruzies gekalmeerd waren. Maar hij had inmiddels een nieuw bestaan opgebouwd, zijn eigen bakkersparadijs, het was zijn tweede thuis. Verscheurd door emoties, in een spagaat tussen twee culturen, besloten Jakob en zijn vrouw om in Nederland te blijven, terwijl zijn twee dochters begin 2000 besloten om terug te gaan naar hun geboortedorp Piran, vlakbij Koper. Zij begonnen samen een koffiehuis en een aantal appartementen, dankbaar gebruikmakend van het opkomend toerisme nu de Slavische landen veilig waren en ontdekt werden vanwege hun pure schoonheid. Zola en Ana kwamen elk jaar om beurten hun vader opzoeken, en Jakob was zelf een paar keer naar zijn moederland teruggegaan. Zijn vrouw was tien jaar geleden gestorven. Dat was ook de tijd dat de inmiddels hoogbejaarde Jakob besloot zijn bakkerij te sluiten en zijn laatste jaren te slijten in het bejaardentehuis waar ik werkte. Jakob voelde dat hij in Nederland moest blijven, en toen we elkaar drie jaar geleden ontmoetten op de afdeling waar ik werk, lichtten zijn ogen op. Hij vertelde mij toen dat ik de

persoon was die hij altijd gezocht had, maar ik had er toen verder geen aandacht aan geschonken. Ik deed mijn werk zoals altijd.

Ik werd de vertrouwing van Jakob en elke dienst zocht ik hem op om samen koffie te drinken, te luisteren of te vertellen. Jakob was mijn oude wijze vaderfiguur die ik zelf nooit had gekend.

Jakob kon vol passie vertellen over zijn brood, gebak en ... koffie. Hij wist dat ik een heimelijke passie voor koffie had. Jakob vertelde me het verhaal over het ontstaan van koffie. Lang geleden, in Abessinië, dat nu Ethiopië is, was er een oude pelgrim die Bata Maryan heette. Hij was dagenlang aan het mediteren, zonder eten of drinken, staand en leunend op zijn stok. Na een aantal dagen zakte hij van uitputting in elkaar. Zijn stok bleef wonderwel in de aarde staan. Toen de oude pelgrim weer bijkwam, voelde hij zich sterk en verkwikt, en hij ontdekte dat de omgeving waar hij zich bevond in bloei stond. Zijn stok was veranderd in een koffieplant en zat vol met rode vruchten en groene bladeren. Zo begon de geschiedenis van de koffie. En ik voelde me altijd sterk en verkwikt na een gesprek met Jakob. Koffie bond ons, en daarmee ook onze levens.

Langzaam stond Jakob op, pakte zijn wandelstok, strekte zijn rug en na een moeilijke eerste stap liep hij langzaam naar zijn keuken. Jakob had een opgieterfilter voor zijn koffie, omdat hij niet van een koffiezetapparaat hield, laat staan van een koffiepadmachine. Hij zette elke kop koffie zelf met de hand, waarbij hij precies wist op welk moment het water de juiste temperatuur had en hoeveel gemalen koffie er in zijn filter moest.

‘Koffiezetten is net een scheikundig proces,’ had hij wel eens gezegd. Zo moet de waterdruk, watertemperatuur, waterhardheid en de fijnheid van de koffiemaling in orde zijn. Dat is alleen nog maar het technische aspect. Met melanges en smaken kun je toveren. Voor de meeste mensen is koffie gewoon koffie. Ze drinken het terloops op, terwijl ze door de stad lopen. Als je ze vraagt hoe de koffie eigenlijk smaakt, dan weten ze vaak geen antwoord te geven. Terwijl je zoveel smaaktonen hebt. Zo kan de koffie wat zuur zijn, bitter of juist zoet. Het kan smaaktonen hebben van chocolade, van karamel, of het kan bloemig of fruitig zijn. Het ligt allemaal aan de soorten bonen, welke grond de voeding gaf, en nog veel meer. Een gewoon kopje espresso maken is eigenlijk een kunst. En met al die smaken kun je eindeloos variëren. Door een kleine toevoeging kan de koffie een geheel eigen uitwerking krijgen ...

Jakob inspireerde mij met zijn passie voor koffie. Hij zaaide het allereerste zaadje van mijn heimelijke droom om ooit een eigen koffiehuis te kunnen openen.

Jakob rommelde wat in zijn keuken terwijl ik naar buiten keek. Het spetterde een beetje, het waaide, typisch van dat weer om depressief van te worden. Buiten speelden wat kinderen ongestoord verder, genietend van de kerstvakantie en in afwachting van een nieuw jaar. Af en toe hoorde je een knalletje, van rotjes die werden afgestoken door jongeren die zich de hele dag te pletter verveelden. De geuren en geluiden openden voor mij een lade vol herinneringen aan de oudejaarsstijd. Herinneringen kun je gemakkelijk oproepen door geuren en geluiden. Ik dacht aan alle kerstvakanties die ik met Frank en mijn dochter en zoon had doorgebracht, met verplichte familiebezoekjes, het bakken van oliebollen en het aansteken van de kerstboomlichtjes, en de oudejaars-

avond met familie die vol hoop en verwachtingen zat. Alsof alles vanaf de eerste dag van het nieuwe jaar anders zou worden, beter misschien, hoopvoller. Precies zo voelde ik mij op deze middag. Ik glimlachte.

‘Wil jij de kopjes even voor me meenemen, Helena?’ vroeg Jakob.

Zoals altijd maakte hij de koffie en pakte ik de beide kopjes om ze op tafel te zetten, zodat Jakob wat gemakkelijker kon lopen en steunen op zijn stok terwijl hij terugliep naar zijn stoel. Hij liet zich met een plof in zijn stoel vallen en zuchtte vermoeid.

‘Proef,’ knikte Jakob.

Ik nam een slok van de koffie en sloot mijn ogen om goed te kunnen proeven. Dit deden we altijd als Jakob een nieuwe koffiemelange had, maar dit keer was er iets met de smaak. ‘Ik proef ... een lichte fruitsmaak, en de aardse tonen van de licht gebrande arabicabonen. Het proeft niet bitter, eerder fris en zoet.’

Jakob knikte me bemoedigend toe.

‘Het voelt alsof er een explosie in mijn mond is van aarde, van gebrande noten, van warmte en ... zilt.’ Het goedje gaf mij een gevoel van geborgenheid, van hoop, van verlangen naar iets wat ik niet thuis kon brengen. Het voelde alsof ik verlangde naar de zee, naar zilt, naar vrijheid. Verbeelde ik het me of voelde ik werkelijk een briesje door mijn haar?

Jakob glimlachte. ‘Dit is een Italiaanse koffiemelange, Helena, deze melange heeft een evenwichtig zuurtje, een vleugje bitter dat ik met wat zout heb weggenomen, wat een aangename zoetheid geeft.’

Ik opende mijn ogen weer en keek Jakob aan. ‘Zout?’ vroeg ik, oprecht verbaasd.

‘Zout zuivert, zout neemt de bitterheid weg van de kof-

fie. Zout kan zelfs de bitterheid van mensen wegnemen. Er is een wereld van ingrediënten die je kunt gebruiken om mensen te helpen. Tenminste, als je daarvoor openstaat.’ Jakob gaf me een subtiele knipoog.

Ik dacht even na. ‘Dus je zegt dat je door het toevoegen van speciale ingrediënten mensen kunt helpen zich beter te laten voelen?’

Jakob haalde een klein zakje met wit zout uit de binnenzak van zijn jas. Hij streelde het liefkozend met zijn gerimpelde, kromme vingers. ‘Helena, sommige mensen zijn hier op aarde geboren met een speciale gave. Iedereen heeft een taak op aarde, maar niet iedereen begrijpt die of komt erachter wat zijn of haar taak is. Het is de gave van oprechte interesse in de ander, oprecht iemand willen bijstaan, en als je dit kunt vanuit een oprecht hart, kun je leren om anderen te voelen. Ik heb dit zelf altijd al gehad. Als ik bij iemand in de buurt kom, kan ik mezelf zo openstellen dat ik aan de energie van die persoon kan voelen hoe het met die persoon gaat. Als je voelt dat iemand wat verbitterd is en wel wat lucht kan gebruiken, dan kun je door het toevoegen van zout in de koffie de bitterheid van iemand wat verlichten. Het is heel simpel. En zo zijn er nog veel andere ingrediënten. Ik heb altijd al geweten dat ik met mijn gave mensen kon helpen, niet via taal, maar via mijn eten, door mijn brood en gebak. Helena, ik vertel het je, je kunt magische situaties creëren door te communiceren met voedsel. Want voedsel communiceert rechtstreeks met het hart. Wat ik heb met brood, dat heb jij met koffie. De tijd is bijna gekomen dat ik deze aarde moet verlaten, Helena, maar ik kan niet weggaan zonder dat ik weet dat iemand met dezelfde gave deze taak kan overnemen. En die persoon ben jij, Helena. Jij hebt de gave om écht naar mensen te luisteren en wilt dat ook,

jij geeft onbaatzuchtige aandacht aan anderen, jij hebt een goed, liefdevol hart. Jij hebt een passie voor koffie, en ik weet dat jij momenteel in een fase van je leven zit waarin je een nieuwe start kunt maken. Daarom geef ik mijn gave door aan jou. Jij zult gaan leren om je gave te gebruiken ten bate van anderen. Je zult al je zintuigen in alle volheid gaan openstellen, jij zult gaan leren om anderen te voelen, en jij zult de mensheid gaan helpen. Heb vertrouwen en stel je open voor de stroom van het leven.'

Ik was met stomheid geslagen. Na een paar momenten van stilte, die eeuwig leken te duren, vroeg ik of iedereen dat zou kunnen leren.

'Nee, helaas niet. Wat zou de wereld er mooi uitzien als iedereen een goed hart zou hebben en met liefde voor een ander zou klaarstaan. Zo ver zijn we nog lang niet. Het is net als bij de vroegere alchemisten, Helena. Zij waren naarstig op zoek naar een recept om van gewone metalen goud te maken. Om zo ziekten te kunnen genezen en het eeuwige leven te kunnen creëren. Maar een voorwaarde om met een eenvoudig recept goud te kunnen maken, was een puur en oprecht hart. Niet alleen transformeerden de grondstoffen, maar ook de alchemist zelf. Dat vroeg van de alchemist om ingrijpende transformatieprocessen te ondergaan, en dat was het moeilijkste, Helena. Er waren maar weinig alchemisten die dat konden. Want dat betekende dat ze veel moesten loslaten. En laat dat nou net precies datgene zijn wat de mens erg moeilijk vindt. Bovendien lagen hebzucht en macht op de loer. Dat moesten alchemisten ook weerstaan.'

Jakob stond op dat moment op van zijn stoel, raakte mijn arm aan zonder dat aan mij te vragen, en op dat moment voelde het alsof er een grote druk op mijn hoofd kwam. Vanuit mijn tenen kroop er een energie omhoog, een warm-

te, die zich als een slang kronkelend een weg naar boven baande, naar mijn hoofd. De druk nam toe, alsof er een fluitketel in alle hevigheid stond te koken en te borrelen in mijn hoofd en de stoom zou ontsnappen via mijn kruin. Toen de druk na een minuut of wat minder werd, keek ik om me heen en het was alsof de hele kamer in bloei stond, zoals in de legende van de ontdekking van de koffie. Ik voelde me verkwikt, ontwaakt, ik voelde me energiek, en kon letterlijk de geur van gebrande bonen ruiken. Wat was er gebeurd?

Terwijl Jakob zich vermoeid maar voldaan weer terug in zijn stoel liet ploffen, ging er een signaal af op mijn mobiel. Het was tijd om mijn dienst te beginnen, dus ik stond op om weg te gaan om te gaan werken.

Ik denk dat ik precies op dat moment herboren werd. Later bleek dat het hele gebouw waar ik werkte overspoeld werd door een verse koffiegeur op het moment dat Jakob me aanraakte en ik de stoom zowat uit mijn hoofd voelde komen. Stoom van ontlading, misschien stoom van loslaten. Ik besefte ten volle dat ik, op mijn achtenveertigste, met kinderen die op eigen benen stonden en een man van wie ik net gescheiden was, niets meer had wat me écht bond. Mijn werk misschien, maar ik wist dat ik mijn dagen niet werkend op de automatische piloot wilde doorbrengen. Jarenlang had ik het advies gekregen, juist van de ouderen van mijn werk, om te gaan leven, te gaan voelen wat ik graag wilde doen en mijn hart achterna te gaan. Op dat moment wist ik nog niet precies hoe, maar ik wist dat er een grote ommekeer in mijn leven gaande was. Ik had besloten de stroom van het leven te gaan volgen en niet meer bang te zijn.